

ξομάτων, ἅτινα παραθέτει ὁ Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρος ἐν σελ. 21. Εἰς τὸ ζῆμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου ὑπάρχουν ὡς πρὸς τὸν δίκαιον πόλεμον οἱ ἑξῆς στίχοι :

Ἐβγήκε, διαλαλήθηκε, κανένα δὲν φοβᾶται
μήτε τὸν Πέτρον τὸν Φωκᾶν μήτε τὸν Νικηφόρον,
μήτε τὸν Πετροτράχηλον, τὸν τρέμ' ἢ γῆ κι' ὁ κόσμος
κι' ἂν εἶναι δίκηος πόλεμος, μήτε τὸν Κωνσταντῖνον.

Ὁ δίκαιος πόλεμος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ζῆμα τοῦ Θεοφυλάκτου :

Καὶ ἀπολοᾶτ' ὁ βασιλέας, τοῦτον τὸν λόον λέει :
ποῖος πάει πέρα στὸ Περόν, στὸ μέγα Σουλτανίκιν,
νὰ πάρη τοῦτο τὸ χαρτίν, νὰ φέρη ἀντιχάρτιν,
νὰ κάμη δίκαιον πόλεμον, νὰ βγακουδῆ στὸν κόσμον.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

* * *

ΚΩΝΣΤ. ΦΟΥΡΚΙΩΤΗ, *Δημοσθένους πρὸς Βοιωτῶν (περὶ τοῦ δνόματος)*. (Συμβολή εἰς τὴν προστασίαν τοῦ δνόματος). Ἀθῆναι, 1962, σελ. 45.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ περιοχαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀσχολοῦνται αἱ διάφοροι ἐπιστήμαι, δὲν εἶναι χωρισμέναι κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν θέματα κοινοῦ διαφέροντος διὰ δύο ἢ καὶ περισσοτέρας ἐπιστημονικὰς μαθήσεις. Ἡ πραγματεία ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου Κ. Φουρκιώτη, ὅστις ἐπανειλημμένως ἔχει ἀσχοληθῆ μετὰ τὴν ἔρευναν τοῦ ἀρχαίου Ἀττικοῦ δικαίου (πρβλ. μελέτας τοῦ «Δίκη αἰκίας», «Δίκη ἀναγωγῆς»), ἔρχεται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι μίᾳ τοιαύτῃ κοινότητι διαφερόντων καὶ θεμάτων ἐρεύνης θὰ ὀδηγῆ πάντοτε εἰς συνάντησιν ἐπὶ τὴν Νομικὴν ἐπιστήμην πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς κλασσικῆς ἀρχαιογνωσίας. Λαβῶν ὡς θέμα νομικῆς ἅμα καὶ φιλολογικῆς ἐρεύνης ὁ Κ. Φουρκιώτης ἔνα οὐχὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων λόγων τοῦ Δημοσθένους κατέδειξε πόσῃ σημαντικότητι ἔχει τὸ περιεχόμενον τοῦ διὰ πρόβλημα νομικῆς καὶ πολιτιστικῆς φύσεως ἐν σχέσει μὲ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποίου, τὸ μὲν βρωμαϊκὸν δίκαιον οὐδεμίαν εἶχε λάβει πρόνοιαν, αἱ δὲ νεώτεραι νομοθεσίαι κατὰ τὸν 19ον καὶ 20ὸν μόνον αἰῶνα ἤρχισαν νὰ ἐπιδεικνύουν ἄξιον λόγου διαφέρον. Πρόκειται περὶ τῆς προστασίας τοῦ δικαιώματος ἐπὶ τοῦ δνόματος εἶτε καθ' ἑαυτὸ καὶ αὐτοτελῶς λαμβανομένου τοῦ δικαιώματος τούτου εἶτε ὡς ἐκδηλώσεως τοῦ γενικωτέρου καὶ περιληπτικοῦ δικαιώματος ἐπὶ τῆς προσωπικότητος.

Ἡ πρὸ ὀφθαλμῶν πραγματεία εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν (σελ. 3—6) παρέχει τὴν ἱστορίαν τῶν ληψθέντων κατὰ καιροὺς νομοθετικῶν μέτρων πρὸς προστασίαν τοῦ ἐπὶ τοῦ δνόματος δικαιώματος. Τὸ Ῥωμαϊκὸν Δίκαιον, καίτοι ἐν Ῥώμῃ εἰθίζετο ἢ χρῆσις πλειοτέρων ὀνομάτων (nomina, cognomina, praenomina, agnomina κτλ.), δὲν φαίνεται ἀναγνωρίζον αὐτοτελὲς δικαίωμα ἐπὶ τοῦ δνόματος. Αἱ σχετικαὶ διατάξεις ἀπτονται μόνον τοῦ δνόματος ὡς διακριτικοῦ γνωρίσματος, ἐν μεταγενεστέρῃ δὲ περιόδῳ ὥρσησαν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ δνόματος. Καὶ οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου, ἐν οἷς καὶ ὁ Jhering, ἐνέμεινάν εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐν αὐτῷ διατάξεις διδουσαι βᾶσιν εἰς τὴν ὑπαρξιν δικαιώματος ἐπὶ τοῦ δνόματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ τοπικὸν Γερμανικὸν δίκαιον (Germanisten) ἐπρέσβευον ὅτι ἡ προστασία τοῦ δνόματος ἐμπίπτει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Διοικήσεως (σελ. 4). Ὡς πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἰσχύοντα, προσθέτει ὁ Κ. Φουρκιώτης, ὅτι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ἐξεδόθησαν διατάξεις ἀναγόμεναι εἰς τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους εὐγενείας, ὁ Γαλλικὸς ὅμως ἀστικός κώδιξ δὲν περιέλαβε διατάξεις ἀναγνωρίζουσας εἰδικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ δνόματος. Αἱ σπουδαιότεραι ὅμως τῶν τοπικῶν Γερμανικῶν κωδικοποιήσεων εἶχον περιλάβει ρυθμιστικὰς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διατάξεις, τελικῶς δὲ ἀνεγνωρίσθη γενικῶς διὰ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύοντος Δικαίου τοιοῦτον ἰδιωτικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ δνόματος.

Εἰς ὁμοίαν ἀναγνώρισιν προέβη ὁ Ἑλβετικὸς καὶ ὁ Ἰταλικὸς κώδιξ, καθὼς καὶ

σχέδια κωδίκων τῶν κρατῶν, ἅτινα προήλθον ἐκ τῆς Αὐστροουγγρικής Μοναρχίας. Ἐκ πάντων τούτων συνάγει τὸ συμπέρασμα ὁ Κ. Φουρκιώτης ὅτι τὸ μὲν Ῥωμαϊκὸν Δίκαιον οὔτε ἐγνώρισεν οὔτε ἐπροστάτευσεν ἰδιωτικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ὀνόματος, λόγος δὲ περὶ προστασίας τοῦ τοιοῦτου δικαίωματος ἀρχίζει νὰ γίνεται εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας κατὰ τὴν νεωτάτην ἐποχὴν.

Τὰς πρώτας κρηπίδας τῆς ἀναγνώρισεως καὶ δικαστικῆς προστασίας τοῦ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος δικαίωματος εὕρσκει ὁ Κ. Φουρκιώτης εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας. Ὡς ἀποδεικτικὸν δὲ τεκμήριον ἀναμφισβητήτως μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξιν τῆς δικαστικῆς ταύτης προστασίας προσάγει τὸν «Πρὸς Βοιωτῶν περὶ τοῦ ὀνόματος» λόγον τοῦ Δημοσθένους. Εἰς τὴν § 2 τῆς πρὸ ὀφθαλμῶνπραγματείας του προβαίνει εἰς λίαν σημαντικὰ καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἀπηκριβωμένας φιλολογικῶς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος λόγου. Ἀκολουθῶν τὰ πορίσματα τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων φιλολογικῶν ἐρευνῶν δέχεται τὸν λόγον ὡς γνήσιον ὑπαγόμενον εἰς τὴν λογογραφικὴν δραστηριότητα τοῦ Δημοσθένους καὶ ὡς ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ δι' ὃν ἐγράφη Μαντιθέου κατὰ τὸ ἔτος 349/348.

Ὡς πρὸς τὸν φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν «Πρὸς Βοιωτῶν ὑπὲρ προικός» λόγον, ὅστις ἀποδίδεται εἰς τὸν Δημοσθένη, θεωρεῖ τοῦτον ἐκ συμφώνου πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐρευνητῶν ὡς μὴ προερχόμενον ἐκ τῆς γραφίδος τοῦ μεγάλου ῥήτορος. Εἰς τὸν «Πρὸς Βοιωτῶν περὶ τοῦ ὀνόματος» λόγον εὕρσκει ὁ Κ. Φουρκιώτης ἀπάσας τὰς ἀρετὰς τοῦ ῥητορικοῦ λόγου καὶ τὰς ὑψηλὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἥθους τοῦ Δημοσθένους Ἐφιστῆ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τῆς εὐγενοῦς διακριτικότητος, ἣν λαμβάνει ἡ ἔκφρασις, ὅταν γίνεται λόγος διὰ τὴν μητέρα τοῦ ἀντιδίκου Πλαγγόνα. Ἐπισημαίνει δὲ ὡς ἐνδεικτικὰ τῆς Δημοσθενείου ῥητορικῆς δεινότητος γνωρίσματα τὰς ἐν τῷ λόγῳ προσωποποιήσεις, ἀποσιωπήσεις, ἀναφωνήσεις, τὰς δι' ἐρωτημάτων ἀπευθυνόμενας κατὰ τοῦ ἀντιδίκου ἐπιθέσεις, τὰς εἰρωνείας καὶ τὰ ἀσύνδετα καὶ πολυσύνδετα σχήματα.

Εἰς τὰς §§ 3 καὶ 4 παρέχονται διασαφηνίσεις ὡς πρὸς τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης πρόσωπα, ἀνάλυσις τοῦ λόγου καὶ τὸ ἱστορικὸν τῆς ὑποθέσεως. Ὁ ἐκφωνῶν τὸν λόγον εἶναι ὁ Μαντίθεος, υἱὸς ἐκ νομίμου γάμου τοῦ Ἀθηναίου πολίτου Μαντίου, ὅστις εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ καὶ πολιτικὴν δράσιν ἐν Ἀθήναις. Ὁ Μαντίας ὄμως ἐκτός τῶν νομίμων τέκνων του, ἅτινα ἦσαν ὁ ῥηθεὶς Μαντίθεος καὶ εἰς ἕτερος υἱὸς του, εἶχεν ἀποκτήσει ἐξ ἐρωτικῆς σχέσεως μὲ τὴν Πλαγγόνα καὶ δύο ἐξώγαμα τέκνα. Ἐκ τῶν ἐξωγάμων τούτων υἱῶν του ὁ πρεσβύτερος, ὃν εἶχεν ὁ Μαντίας ὀνομάσει Βοιωτόν, εἶναι ὁ ἀντιδικός, πρὸς ὃν ἀντιδικεῖ ὁ Μαντίθεος. Ἡ μήτηρ τῶν ἐξωγάμων τέκνων δι' ἀπάτης ἠνάγκασε τὸν Μαντίαν νὰ ἀναγνώρισῃ τὰ ἐξ αὐτοῦ προελθόντα δύο ἐξώγαμα, δηλ. τὸν Βοιωτόν καὶ τὸν ἀδελφόν του. Ὅταν δὲ ἀπέθανεν ὁ Μαντίας, ὁ ἐκ τοῦ μὴ νομίμου γάμου προερχόμενος Βοιωτὸς προσέρχεται εἰς τοὺς δημότας καὶ ἐγγράφει ἑαυτὸν μὲ τὸ ὄνομα Μαντίθεος, ὃπερ ἔφερον ὁ ἐκ τοῦ νομίμου γάμου υἱὸς τοῦ Μαντίου Μαντίθεος. Ἐνεκα τούτου ὁ γνήσιος Μαντίθεος εὐρεθεὶς πρὸ σφετερισμοῦ τοῦ ὀνόματός του κινεῖ κατὰ τοῦ σφετεριστοῦ Βοιωτοῦ «δίκην βλάβης». Διὰ τοῦ λόγου του θὰ ἀποδείξῃ, λέγει ὁ Μαντίθεος, ὅτι ὁ ἀντιδικός του διὰ τοῦ σφετερισμοῦ τοῦ ὀνόματος βλάπτει καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τὴν πόλιν: «τοῦτο δ' ὅσα βλάπτει ποιῶν πρῶτον μὲν ἐμέ, εἶτα δ' ὑμᾶς ἐγὼ διδάξω» ἐδ. 5.

Ἐν τῇ § 5 προβαίνει ὁ Κ. Φουρκιώτης εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων, δι' ὧν ἀποδεικνύει ὁ Μαντίθεος ὅτι ἐκ τοῦ σφετερισμοῦ τοῦ ὀνόματος θὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, ἐξ ἧς θὰ προέλθουν ἐπιζήμια ἀποτελέσματα καὶ διὰ τὸ Δημόσιον καὶ διὰ τὸν ὀμιλοῦντα. Προτάσσονται πρῶτον τὰ κακά, ἅτινα θὰ δημιουργηθοῦν διὰ τὴν πόλιν. Πρὸς κατάδειξιν τούτων ἀναφέρονται περιστατικά, ἅτινα μὲν δὲν συνέβησαν, εἶναι δυνατὸν ὅμως νὰ συμβοῦν. Ἐὰν π.χ. ἡ πόλις ἐπιβάλλῃ ὑποχρέωσιν τινὰ ἢ δημόσιον βᾶρος (τριηραρχίαν, στρατεῖαν, ἐγγραφήν εἰς συμμορίαν) εἰς τὸν «Μαντίθεον Μαντίου» Ἰσορρίκιον, θὰ εἶναι ἄγνωστον, εἰς τίνα ἐκ τῶν δύο Μαντιθέων τοῦτο ἀφορᾷ «ὥστε ἀμφοῖν τῶν αὐτῶν πολλὴ ταραχὴ συμβαίνει». Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προταθῇ, ὅπως προστίθεται ἐκάστοτε τὸ ὄνομα

της μητρὸς ἐκατέρου ἐξ αὐτῶν. Ἄλλὰ τὸ τοιοῦτον «παράγραμμα» ὑπὸ οὐδενὸς τῶν νόμων προβλέπεται. Προβαίνει ἔπειτα ὁ Μαντίθεος εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ζημιῶν, αἵτινες θὰ προκύψουν δι' ἑαυτὸν ἐδικαιώτερον ἐκ τῆς συγχύσεως. Εἶναι πιθανὸν ὀφειλαὶ τοῦ Ψευδο - Μαντιθέου νὰ βαρύνουν τοὺς κληρονόμους τοῦ γνησίου Μαντιθέου. Ἡ αὐτὴ σύγχυσις θὰ δημιουργηθῆ ἐπὶ δικαστικῶν ἐγκλήσεων καὶ ἄλλων παρομοίων δυσαρέστων ἐπιβαρύνσεων.

Εἰς τὴν § 6 ἐξετάζονται τὰ ἐπιχειρήματα, δι' ὧν ὁ Μαντίθεος ἀποδεικνύει ἀφ' ἐνὸς ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος δικαιούχος τοῦ ὀνόματος καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ ἀντίδικός του Βοιωτὸς παρανόμως χρησιμοποιοῖ τὸ ὄνομα. Ὡς βάσιν τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ θέτει ὁ Μαντίθεος τὴν ἀρχὴν «ταυτὸν ἔχειν τοῦτον (sc. τὸν Βοιωτὸν) ἡμῖν ὄνομα διὰ πόλλ' ἀδύνατον ἦν». Προχωρῶν εἰς τὴν κατάδειξιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ συμφώνως τοῖς νόμοις χρήσεως τοῦ ὀνόματος προσάγει μάρτυρας μαρτυροῦντας ὅτι ὑπὸ τοιοῦτον ὄνομα οὐ μόνον ἐνέγραψεν αὐτὸν ὁ πατὴρ του εἰς τοὺς «φράτερας», ἀλλὰ «καὶ τὴν δεκάτην ἐμοὶ ποιῶν τὸ ὄνομα τοῦτο ἔθετο». Ἀντιθέτως ὡς πρὸς τὸν ἀντίδικον προσάγει μάρτυρας, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ πατὴρ του Μαντίας ἐξηναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς ἴδιον υἱὸν καὶ ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς μητρὸς θείου του ὀνομάσας αὐτὸν «Βοιωτὸν». Ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο, ἐὰν ἔζη, θὰ ἐνέγραψεν αὐτὸν εἰς τοὺς δημότας, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ἀντίρρησις τις, ἀφ' οὗ «ὁ Νόμος . . . τοὺς γονέας ποιεῖ κυρίουσ οὐ μόνον θέσθαι τὸ ὄνομα ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐξαλεῖψαι βούλωνται καὶ ἀποκηρύξαι» ἐδ. 39. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποδείξεων, ἃς προσάγει ὁ Μαντίθεος, συνάγεται κατὰ τὸν Κ. Φουρκιώτην ὅτι αἱ πράξεις τοῦ καθ' οὗ στρέφεται ἡ δίκη Βοιωτοῦ ἀποτελοῦν προσβολὴν τοῦ δικαιώματος τῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος, ἥτις ἐξεδηλώθη διττῶς, ἥτοι καὶ διότι ὁ Βοιωτὸς ἠμφεσβήτησε διὰ σειρᾶς πράξεων τὸ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος δικαίωμα τοῦ ἐνάγοντος καὶ διότι παρανόμως ἐποίησατο δημοσίᾳ χρῆσιν αὐτοῦ. Συγκρίνων τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ὁ Κ. Φουρκιώτης πρὸς τὰς διατάξεις τῶν νεωτέρων κωδικοποιήσεων, προσάγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῶν νεωτέρων κωδικῶν συμπίπτουσι πρὸς τὰ ἐκ τοῦ πρὸς Βοιωτὸν λόγου ἐξαγόμενα. Ἐν προκειμένῳ ὁ Κ. Φουρκιώτης ἀναφέρει τὰς σχετικὰς διατάξεις τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἰσχυροῦσης νομοθεσίας ὡς πρὸς τὴν ἄνευ δικαιώματος ἰδιοποίησιν «Namensanpassung» καὶ χρησιμοποίησιν «Namensgebrauch» τοῦ ὀνόματος. Μνημονεύει προσέτι καὶ παρομοίᾳς διατάξεις περιεχομένας εἰς τὸν Ἑλβετικὸν καὶ τὸν Ἰταλικὸν κώδικα.

Περὶ τοῦ διὰ τῆς δίκης ὑποστηριζομένου αἰτήματος πραγματεύεται ἡ § 7 τῆς πρὸ ὀφθαλμῶν πραγματείας. Ὁ κινῶν τὴν δίκην Μαντίθεος αἰτεῖται, ὅπως ὁ ἀντίδικος ἐμποδισθῆ δικαστικῶς ἐν τῇ προσβολῇ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐνάγοντος, ἥτοι νὰ καταδικασθῆ εἰς παῦσιν τῆς προσβολῆς, ἐξασφαλιζομένης οὕτω ὑπὲρ τοῦ ἐνάγοντος τῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος Μαντιθέου. Κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ αἰτήματος παρέχεται ἀφορμὴ εἰς τὸν ἐνάγοντα νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπῆρχε νόμος δικαιολογῶν τοῦτο «εἰ μηδεὶς ἦν περὶ τούτων κείμενος νόμος, καὶ οὕτω δικαίως πρὸς ἐμοῦ τὴν ψῆφον ἔθεσθε' τίς γάρ ἐστιν ὑμῶν, ὅστις ταυτὸν ὄνομα τοῖς αὐτοῦ παισὶ τέθειται δυοῖν;» ἐδ. 40. Τὸ οὕτω προβαλλόμενον αἶτημα εἶναι κατὰ τὸν Κ. Φουρκιώτην σύμφωνον πρὸς τὰς νῦν ἰσχυροῦσας διατάξεις τοῦ Γερμανικοῦ, Ἑλβετικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ κώδικος (σελ. 39). Δικονομικῶς ἐξεταζόμενος ὁ ὑπὸ τοῦ Μαντιθέου ὑποκινηθεὶς ἀγών, δέον κατὰ τὸν Κ. Φουρκιώτην νὰ καταταχθῆ εἰς τὰς «δικὰς βλάβης», αἵτινες ἐδικάζοντο ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου «τῶν τεσσαράκοντα», περὶ οὗ γίνεται λόγος παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἄθην. Πολιτείᾳ 53.

Ἐν τέλει παρατηρεῖ ὁ Κ. Φουρκιώτης ὅτι ἡ δίκη δὲν ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ ἐνάγοντος, ὅχι διότι τὸ αἶτημα ἦτο καθ' ἑαυτὸ νόμῳ ἀβάσιμον, ἀλλὰ διότι, ὡς φαίνεται, τὸ δικαστήριον ἔκρινεν ἄλλως ὡς πρὸς τὰ προσαχθέντα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα. Ἐπὶ τούτων στριχθὲν τὸ δικαστήριον ἀπεφάνητο ὅτι ὁ ἐναγόμενος εἶχε δικαίωμα νὰ φέρῃ τὸ ἐπίδικον ὄνομα.

Ἡ ὅλη διαπραγματεύσις τοῦ θέματος οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὸ ὅτι τὸ Ἄττικόν δικαίον εἶχε ρυθμίσει νομικὸν πρόβλημα, τοῦ ὁποῦ ἡ σπουδαιότης μό-

λις κατά την νεωτάτην ἐποχὴν κατενοήθη. Ὅθεν δικαίως ἡ Κ. Φουρκιώτης εἰς τὴν πραγματείαν του (σελ. 7), ἥτις ἀποτελεῖ ἄριστον ὑπόδειγμα ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως, ἐξαίρει τὰ ἐπιτεύγματα τῆς μεγαλονοίας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος, «οἱ τινες δὲν ἔκτιζον μόνον τὸν Παρθενῶνα, ἀπαράμιλλοι ἀναδειχθέντες εἰς τὸν οὕτω λεγόμενον αἰσθητικὸν πολιτισμὸν. . . ἀλλ' ἔθηκαν βάσιν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐδόμησαν καὶ ἐπροστάτευσαν ὄντα ἀγαθὰ, καλλιστεύματα ἐκλεπτυσμένης νομικῆς ἐπινοήσεως (προσωπικότης, ὄνομα, τιμὴ, ἐλευθερία κτλ.), διὰ τὰ ὁποῖα ἐμφανίζεται σεμνυνομένη ἢ σημερινὴ ἐπιστήμη».

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

* *

ANTONIO GARZYA, *Studi su Euripide e Menandro*, Napoli, 1961 (σελ. 178).

Εἰς τὸν τόμον αὐτὸν παρουσιάζονται, εἰς δευτέραν βελτιωμένην ἔκδοσιν, μελέται τοῦ συγγραφέως, δημοσιευμέναι εἰς διάφορα περιοδικὰ κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ τὸ 1951 μέχρι τὸ 1961, αἱ ὁποῖαι ἔχουν θέματα σχετικὰ μὲ τὸν Εὐριπίδην καὶ τὸν Μένανδρον.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον περιέχει τρεῖς μελέτας μὲ θέματα τρεῖς ἀντιστοίχους τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου. Εἰς τὴν πρώτην ἐξετάζεται τὸ κεντρικὸν νόημα τῆς Ἄ ν δ ρ ο μ ἄ χ η ς, ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει τὴν δραματικὴν ὕφην καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος καὶ μὲ εὐστόχους παρατηρήσεις τονίζει τὴν ἑλλειψιν τοῦ ἠρωϊκοῦ στοιχείου καὶ τὸν ἀστικὸν χαρακτήρα τῆς τραγωδίας αὐτῆς. Τὸν πυρῆνα τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸν δραματικὸν ποιητὴν, τὸν εὐρίσκει εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἑρμιόνης. Εἶναι, δηλαδή, ὁ χωρὶς ἀνταπόκρισιν ἔρωσ τῆς παραμελημένης ἀπὸ τὸν Νεοπτόλεμον Ἑρμιόνης. Τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα τῆς προκαλεῖ, τὴν ὠθοῦν εἰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ὑφαίνουσιν τὴν τραγωδίαν, διὰ τὴν βασικὴν τῆς ὄμως ἀθωότητα τῆς ἀξίζει ἢ λύτρωσις καὶ ἢ σωτηρία, τὴν ὁποῖαν ὁ Ὅρέστης τῆς φέρνει. Εἰς τὴν δευτέραν μελέτην, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἐ κ ἄ β η ν, ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται τὸ δύσκολον θέμα τῆς τεχνικῆς τοῦ Εὐριπίδου εἰς τὴν δραματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μύθου τῆς τραγωδίας του καὶ γενικῶς εἰς τὴν διάρθρωσίν της. Ἀφοῦ συγκρίνη τὴν Ἐ κ ἄ β η ν μὲ τὰς ἄλλας τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σωθῆ καὶ ἡ χρονολογία των γειτονεύει, ἀνήκουν δηλ. περίπου εἰς τὴν δεκαετίαν 430—420 π. Χ., παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἡ ἴδια δραματικὴ διάρθρωσις, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς τῆς δεκαετίας: ὁ ποιητὴς φαίνεται ὅτι προτιμᾷ ἕνα τύπον τραγωδίας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτοτελῆ ἐπεισόδια χαλαρῶς ἢ στενωδῶς συνδεδεμένα, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀποτελοῦν δίπτυχον (Ἡ ρ α κ λ ε ἰ δ α ι, Ἄ ν δ ρ ο μ ἄ χ η, Ἴ π π ὄ λ υ τ ο ς μὲ μερικὰς ἐπιφυλάξεις). Τὸ ὅτι εἶναι ἡ δίπτυχος αὐτῆ διάρθρωσις ἀποτέλεσμα μιᾶς *contaminatio* δύο στοιχείων, μιᾶς τραγωδίας μὲ τὸ ἴδιον θέμα ἄλλου ποιητοῦ, ἡ ὁποία ἐμπνέει τὸ πρῶτον μέρος τοῦ διπτύχου, καὶ τῆς προσωπικῆς συμβολῆς τοῦ Εὐριπίδου, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὸ δεύτερον, εἶναι μίᾳ ἀπλῆ θεωρία τοῦ συγγραφέως, κάπως ἀπίθανος βέβαια διὰ τὴν θεωρηθῆ ὡς καθιερωμένη τεχνικὴ, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουσιν αἱ τραγωδίαι τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Αἰσχύλου, αἱ ὁποῖαι ἐνέπνευσαν τὰς ἀντιστοίχους τοῦ Εὐριπίδου. Εἰς τὴν τρίτην του μελέτην ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει τὴν τραγωδίαν Ἡ ρ α κ λ ε ἰ δ α ι, διὰ τὴν καταλήγει εἰς τὴν ἐρμηνείαν της. Ἡ τραγωδία αὕτη, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὄχι ἀπὸ τὰς καλυτέρας τοῦ ποιητοῦ της, ἐγράφη, κατὰ τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων κριτικῶν, διὰ τὴν ἐγκωμιασθοῦν αἱ Ἀθηναίαι εἶναι δηλ. «ἐγκώμιον Ἀθηνῶν». Ἡ ἀνάλυσις της ἀπὸ τὸν κ. Garzya καταλήγει εἰς μίαν ἐρμηνείαν, ἡ ὁποία ἀναιρεῖ αὐτὸν τὸν γενικὸν χαρακτηρισμὸν της. Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ Εὐριπίδης ἀνεπιφύλακτος ἐγκωμιστὴς τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος τῆς μυθικῆς πατρίδος του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο κοινὸς τόπος εἰς τοὺς ἐπισημοὺς ἐπιταφίους λόγους, ἀλλὰ κ' ἐδῶ μὲ τὸ γνωστὸν του κριτικὸν πνεῦμα ἐπισημαίνει τὰ ἀδύνατα σημεῖα τῆς ἐνδόξου κληρονομίας, ἐνῶ δίδει ἕνα μάθημα